

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1951

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 25

30—31 maj.

Debatter m. m.

Onsdagen den 30 maj.

Sid.

Ang. stöd åt svensk filmproduktion 3

Torsdagen den 31 maj.

Svar på interpellation av herr Sten ang. det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter 28

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 30 maj.

Statsutskottets utlåtande nr 162, ang. särskilt bidrag till producent av svensk film m. m. 3

Torsdagen den 31 maj.

Statsutskottets memorial nr 178, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 30
— nr 179, angående statsregleringen för budgetåret 1951/52 30

Onsdagen den 30 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 326, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 15:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 327, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets memorial nr 178 och 179.

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 142, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film; samt

2) förordning om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt.

Det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film var i nedan angivna delar så lydande:

1 §.

Till producent av svensk film utgår bidrag av statsmedel enligt vad nedan sägs.

4 §.

För film, vars längd understiger 2 000 meter såsom bredfilm eller 800 meter såsom smalfilm, utgår icke bidrag.

5 §.

Bidraget utgår med tjugo procent av statens andel i nöjesskatten för biograföreställning, vid vilken bidragsberättigande film visas och i vilken till högst femton procent ingå utländska filmer. Annonsfilm anses icke utgöra del av föreställningen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sjödahl* m. fl. (I: 440) och den andra i andra kammaren av herr *Edberg* m. fl. (II: 513), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till regeringen måtte an hålla om en förutsättningslös utredning om möjligheterna att utsträcka det statliga filmstödet till filmer under 2 000 meters längd, s. k. kortfilmer, samt om de former, under vilka ett sådant stöd eventuellt borde utgå;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Aman* m. fl. (I: 441) och den andra i andra kammaren av herrar *Ståhl* och *Nilsson* i Kristinehamn (II: 574), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att restituera 20 % av såväl den statliga som den kommunala nöjesskatt, som belöpte sig på svensk film;

dels en inom andra kammaren av herr *Widén* m. fl. väckt motion (II: 572), i vilken hemställts dels att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, dels att frågan om bidrag till kvalitetsfilm måtte upptagas till prövning;

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

dels en inom andra kammaren av herrar *Onsjö* och *Rubbestad* väckt motion (II: 573), i vilken hemställts, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition;

dels en inom andra kammaren av herr *Spångberg* väckt motion (II: 575), i vilken hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förslaget till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film måtte besluta, att bidraget skulle utgå med 30 % av statens andel av nöjesskatten, samt att riksdagen måtte besluta hemställa hos Kungl. Maj:t om snar utredning angående statliga åtgärder för underlättande av exporten av svensk film samt att förslag härom måtte framläggas för riksdagen snarast möjligt;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm m. fl. väckt motion (II: 576), i vilken hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att nöjesskatten måtte slopas från och med den 1 juli 1951 vid alla biografställningar, i vilka svensk film inginge till minst 90 %.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 441 och II: 574, II: 572, sistnämnda motion i vad den avsåge avslag å Kungl. Maj:ts förslag, II: 573 samt II: 575, sistnämnda motion i vad den avsåge bidragsprocenten, antaga vid propositionen fogade förslag till

a) förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film,

b) förordning om tillägg till förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt;

II. att motionerna I: 440 och II: 513 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna II: 572, i vad den icke behandlats under I, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

IV. att motionen II: 575, i vad den icke behandlats under I, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionen II: 576 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits av, utom andra,

1) herrar *Söderquist*, *Bengtson*, *Svensson* i Grönvik, *Rubbestad*, *Bergstrand*, *Widén* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade samt att utskottet bort under I—III hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna II: 572, såvitt nu vore i fråga, och II: 573 samt med avslag å motionerna I: 441 och II: 574 samt II: 575, sistnämnda motion i vad den avsåge bidragsprocenten, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 440 och II: 513, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts;

III. att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 572, i vad den icke behandlats under I, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts;

2) herr *Gustaf Karlsson*, som ansett, att utskottet bort under IV hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 575, i vad den icke behandlats under I, hos Kungl. Maj:t hemställa om snar utredning angående statliga åtgärder för underlättande av exporten av svensk film och om förslag i ämnet snarast möjligt till riksdagen.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten I.

Herr **BENGTSON**: Herr talman! I föreliggande utlåtande från statsutskottet tillstyrkes bidrag till producent av svensk film i huvudsak efter de grunder som föreslås i propositionen. Sju av utskottets ledamöter, bland vilka också mitt namn återfinnes, ha i en reservation yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition och i stället förordat utredning

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

angående bidrag till filmproduktion efter kvalitetsprövning. Denna reservation är i varje fall från min sida inte på något sätt förestavad av avoghet mot svensk film. Tvärtom vill jag betyga mitt stora intresse för god svensk filmproduktion — jag markerar särskilt att jag sade *god*. För min del kan jag nämligen inte medverka till att filmen skall få bidrag, hur undermålig den än är, bara därför att den är svensk. Därmed har jag inte på något sätt sagt, att svensk filmproduktion står på en låg nivå. Glädjande nog är en stor del av den svenska filmen av god kvalitet.

Man kan ifrågasätta, om man skall ge stöd åt filmproduktionen över huvud taget, och i en motion föreslås också, att man skall helt avslå propositionen utan någon vidare åtgärd. Jag vill till en början säga, att det inte är riktigt att betrakta det föreliggande förslaget som en subvention åt filmen, ty man har ju genom beskattning och på annat sätt vållat vissa svårigheter för filmen, och därför kan man inte säga, att den svenska filmproduktionen får någon subvention genom det förslag som nu föreligger. Man kan inte heller säga, att det rör sig om att filmen skall klara sig själv helt och hållet. Människorna komma nog att se film i alla fall, och om vi inte producera svensk film, blir väl följden bara den, att vi få en större import av utländsk film. Det finns i själva verket faktorer, som tala för att man skall ge ett stöd åt filmproduktionen. Filmens kulturella betydelse får inte underskattas. Den får väl i en del fall ersätta teatern, och i många fall gör den detta på ett utmärkt sätt, men den är också som självständig konstform någonting att räkna med. Den är för många den enda möjligheten att komma utom sin begränsade värld, och de flesta människor vilja väl gärna se svensk film och nöja sig inte med att bara se utländsk film.

Det andra skälet, som starkt talar för ett stöd åt svensk filmproduktion, är språksvårigheten. Under stumfilmens dagar kan man säga att filmen var internationell. Det betydde inte så mycket,

var den producerats, utan det var en tämligen enkel sak att sätta till språket i det land, där filmen skulle förevisas. Men 1929—1930 kom ljudfilmen, och då kom den svenska filmen att få sina största möjligheter här i landet och i de övriga nordiska länderna. Det blev uppenbara svårigheter att få ut den till andra länder, och filmen blev, i stället för att ha varit internationell, mycket mera nationellt betonad. Under senare år har det visserligen förekommit s. k. dubbning av film, d. v. s. att man lägger in språket i det land där den skall visas, men jag tror inte att man skall överskatta den möjligheten. Här i landet skulle vi väl knappast kunna tänka oss det, ty vi skulle väl närmast se mycket förvånade ut, om vi skulle höra t. ex. en fransman i en film, som inspelats i fransk miljö, börja tala svenska, kanske utan att det skulle överensstämma så väl med munnens rörelser. Frågan är nog inte heller tekniskt fullt löst. Visserligen tillämpas dubbning av film rätt mycket i Frankrike och England, men problemet är inte alldeles tillfredsställande tekniskt löst. Det är också rätt avsevärda kostnader förbundna med att dubba filmerna.

Det finns ytterligare en omständighet, som kanske talar för att man skulle ge stöd åt svensk filmproduktion, och det är att vi genom den onormalt höga nöjesskatten — den är betydligt högre än på andra nöjestillställningar — ha beskattat filmen ofantligt hårt. Det kan också nämnas, att andra länder stöda sin filmproduktion, och då är det kanske anledning att även vi beakta detta.

Jag vill emellertid påpeka, att krisituationen för den svenska filmen inte endast beror på nöjesskatten. Det har påvisats bland annat i utskottets utlåtande, att den svenska filmen började få svårigheter redan efter krigets slut 1945, och vi fingo inte den höjda nöjesskatten förrän 1948. Det har också påvisats, att det delvis är en internationell kris för filmen, som vi ha att göra med. Man skulle kunna tänka sig en lösning enligt det förslag, som är framfört i en motion, om höjning av biljettpriset och

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

av filmhyrorna för att filmproduktionen skulle kunna få bättre ekonomiska möjligheter. I utskottsutlåtandet har det anförts, att om man ginge den vägen att höja biljettpriset, skulle detta kunna inverka på besöksfrekvensen, så att man skulle få mindre antal besökare och på det sättet sämre ekonomi. Jag tror knappast man kan säga, att detta är alldeles riktigt. Vi veta ju, att det förekom väldigt starka höjningar av biljettpriset i samband med nöjesskattens höjning 1948, men det redovisas i propositionen, att detta beträffande de tre största städerna blott föranledde en nedgång i publiktillströmningen med 6,1 procent från 1947 till 1948, och 1949 kan man notera en viss återhämtning. Jag kan alltså inte acceptera utskottets motivering, att det skulle inverka så mycket på publikfrekvensen, om man skulle höja biljettpriset.

Om man emellertid inte vill förbättra filmproduktionens ställning genom att höja biljettpriset, finns den möjlighet, som nu är föreslagen, att ge någon sorts bidrag, och då ha vi reservanter en annan uppfattning än den som framförts av statsutskottets majoritet. Statens intresse för film har ju hittills mest manifesterats genom skatter och förbud och censur, och någon annan uppmärksamhet har man inte ägnat filmen. Utskottets förslag innebär stöd åt svensk långfilmsproduktion — skola vi kanske säga utan hänsyn till kvaliteten. Jag nämnde redan tidigare, att en stor del av den svenska filmproduktionen är god, men vi ha inte minst under senare år sett prov på svensk film, som varit så undermålig, att jag skulle tro att åskådarna ha varit litet generade över att sådant kunnat framställas i vårt land, och jag måste ju tyvärr med det djupaste beklagande också konstatera, att publiksmaken är sådan, att faktiskt dessa filmer i många fall äro ekonomiskt lönande. Skola vi dessutom ge sådana filmer ytterligare bidrag, tycker jag för min del inte, att det är en stödform, som man kan acceptera, och jag undrar faktiskt, om inte de av kammarens ledamöter, som nu komma att rösta för ett stöd åt

filmen utan kvalitetsbedömning, komma att ha litet obehagliga visioner av sådana filmer som Åsa-Nisse, 91:an Karlsson m. fl. i den klassen.

När vi nu i reservationen ha förordat bidrag till mera konstnärlig svensk filmproduktion, har detta också förordats i åtskilliga av remissvaren. Det finns flera av dessa som jag skulle vilja påpeka. I remissyttrandena från statens biografbyrå, Svenska filmsamfundet, Folkets husföreningarnas riksorganisation samt Stockholms film- och teaterarbetareförening ha sådana synpunkter framförts, och det finns också ett uttalande i samma riktning som vissa filmregissörer ha skickat in. Det anföres också i utskottets utlåtande, att det finns skäl som kunna tala för att staten skulle stödja filmproduktionen efter en viss kvalitetsbedömning, men man säger, att svårigheterna att kunna bedöma vilken film som är av god kvalitet äro så stora, att utskottet icke vill vara med om att gå denna väg.

Nu mena vi från vår sida inte, att man skulle bedöma filmen så, att man av de kanske 30 svenska filmer, som produceras om året, skulle ge stöd åt ett par tre stycken och säga, att den och den filmen är så utomordentlig, att den bör ha ett mycket starkt stöd, utan man kan mycket väl tänka sig en kvalitetsprövning så att säga underifrån, så att kanske 20 eller 25 av de svenska filmerna skulle få stöd, om de vore av god kvalitet. Då skulle man inte få den svårigheten att behöva bedöma ett par tre filmer, utan vi skulle bara säga ifrån, att om man producerar dålig film, ha vi möjligheter att utesluta den från bidrag. Jag tror att detta skulle innebära en viss press på filmproducenterna, så att de skulle beakta, att om de sänka filmens klass för mycket, få de inte något bidrag.

Vi ha inte alls menat, att man skulle sätta till något statsorgan, som skulle bedöma filmen, utan det finns säkerligen möjligheter att komma fram på helt andra vägar. Det har också påpekats i dessa remissyttrandena, att man skulle kunna tänka sig ett annat organ för att bedöma

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

filmen. Det kommer ut ungefär 300 böcker om året här i landet, och man har ändå möjligheter att dela ut författarstipendier. Det borde ju vara stora svårigheter att bedöma även den saken. Vi ha samma problem vid nobelprisens utdelande, men jag läste nyligen några artiklar från Amerika, där man visserligen var kritisk på vissa punkter men i stort sett var belåten med utdelningen av nobelpriset i litteratur. Vissa teatrar få understöd, men vi avböja att ge stöd åt andra, och därmed ha vi också gjort en viss kvalitetsbedömning. Det ha vi inte dragit oss för, och jag tror inte att Dramatiska teatern skulle uppföra någonting, som vi inte skulle vara belåtna med.

Utskottet anför vidare, att det är en subjektiv uppfattning, hur man skall bedöma en film. Det kan i viss mån vara riktigt, men gäller det de underhaltiga, uppenbart undermåliga filmerna, tror jag att det räcker, om man läser filmkritikerna, ty de äro nog i allmänhet ganska samstämmiga. Jag läste i går, eftersom jag visste att denna fråga skulle behandlas i dag, jag tror samtliga dagliga stockholmstidningars recensioner över en film, och jag fann, att visst var det litet divergenser i uttalandena, men i stort sett voro de samstämmiga. Den filmen fick god kritik i samtliga tidningar. Det har till och med hänt, att filmkritikerna skrivit på sådant sätt, att en dålig film redan efter ett par tre dagars visning har fått läggas ned. Det har också påvisats under utredningen, att man i andra länder har gått in för en viss kvalitetsbedömning, och även av den anledningen tror jag att vi också skulle ha möjligheter att göra det.

Herr talman! Även om det finns vissa svårigheter att bedöma kvaliteten på filmer, skulle det ur alla synpunkter och jag tror inte minst ur de ansvarskännande filmproducenternas vara bäst, om bidragen utginge efter kvalitetsbedömning. Jag ber därför att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Jag vill i allt väsentligt instämma i vad herr

Bengtson nyss anfört, alltså även när han betygade sitt intresse för god film, och jag yrkar liksom han bifall till den reservation, som avgivits av bland andra honom och mig. Härutöver vill jag, herr talman, endast ha sagt, att även jag finner det vara önskvärt — det tycka väl för övrigt alla — och synnerligen rimligt, att den såsom affär bedrivna filmproduktionsverksamheten här i landet så långt som möjligt reder sig utan statligt stöd. I reservationen har, såsom herr Bengtson framhållit, pekats på en väg, som man lämpligen kunde gå för att nå ett sådant resultat: Man kunde höja biljettpriserna. En så måttlig ökning av biljettpriset som 10 öre per styck lär ju ge tillräckligt för att motsvara det föreslagna stödet. Jag vet inte, om uppgiften är riktig, men det har sagts mig, att så skulle vara fallet. Att en sådan höjning av biljettpriset skulle mottagas med stort jämnmod av publiken är tämligen säkert.

Om emellertid — och det kan väl tänkas — den svenska filmproduktionen trots allt i fortsättningen skulle få väsentliga svårigheter utan direkt statsunderstöd — och att produktionen i fråga skulle helt upphöra önskar inte jag för min del — så bör det eventuella understödet i varje fall inte utan vidare lämnas för vilken film som helst. Man bör, som den föregående talaren framhållit, taga hänsyn till kvaliteten och ge stödet endast åt verkligt konstnärligt värdefull film.

Reservanternas yrkande på en förut-sättningslös utredning om formerna m. m. för ett sådant kvalitetsfilmstöd är välbetänkt. Det torde inte vara omöjligt, kanske inte ens särskilt svårt, att finna utvägar för ett rättvist bedömande av filmernas värde. Man kan säkerligen finna ut den metod, efter vilken stödet bör beräknas, och enas om dess storlek. Att just nu, då statskassan är synnerligen hårt ansträngd och många utomordentligt angelägna anslagskrav ha måst avvisas — även sådana från samhällsområden, som av alla erkännas vara i behov av och värda samhällets ekonomiska stöd, anslå statsmedel till hjälp

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

för filmproduktionen utan att ens ta hänsyn till den producerade filmens värde, synes inte vara rimligt. Många samhällsmedlemmar äro säkerligen helt oförstående för tanken att över huvud ge den affärsmässigt bedrivna filmproduktionen statsunderstöd, och än flera torde under alla förhållanden finna det fullständigt oriktigt att stödja den undermåliga film, som av vederhäftiga recensenters uttalanden att döma nu icke alltför sällan visas på våra biografier.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka bifall till den reservation som jag biträtt i utskottet. Skulle emellertid reservationens punkt I, som nu behandlas, möjligen icke bifallas av kammaren och propositionens förslag om stöd just nu åt filmproduktionen godtagas, utesluter detta icke önskvärldheten och enligt min mening inte heller möjligheten av en utredning om kvalitetsbedömning i framtiden av den film som skall stödjas. Jag kommer således, herr talman, att i så fall yrka bifall till reservationens punkt II och punkt III.

Herr SUNDELIN: Herr talman! 1941 års filmutredning uttalade i sitt år 1942 avgivna betänkande, att med den ställning, filmen så småningom fått i samhället, och det vidsträckta inflytande som den därigenom måste tillmätas, kan det inte råda någon tvekan om att det allmänna på detta område har viktiga intressen att bevaka. Bevilningsutskottet uttalade år 1949, och detta uttalande godtogs av riksdagen: »Den åsikten torde numera vara allmänt omfattad, att filmen är en viktig kulturfaktor i det svenska samhället; filmen har uppenbarligen erhållit stor betydelse icke endast som förströelse utan även på annat sätt, t. ex. inom undervisningen. Det torde vara ett allmänt intresse, att lämplig och högklassig film kan utnyttjas såsom underhållningsfilm och att tillgång till svensk film av hög kvalitet icke saknas.»

Jag skulle väl knappast tro, att de äro många, som vilja bestrida riktigheten av de omdömen, som gjorts om filmen i dessa och liknande uttalanden. Man tor-

de inte kunna förneka, att filmen är en kulturfaktor att räkna med i våra dagar. Men man har nog även i dag en känsla av att statsmakternas inställning till filmen fortfarande är densamma, som 1941 års filmutredning också gav uttryck åt, då den uttalade, att statsmakterna i vårt land i stort sett ha uppmärksammat filmen endast i två avseenden: såsom skatteobjekt och såsom föremål för censur. Det påpekandet gjorde också herr Bengtson nyss, men det kan inte hjälpas, att jag får det intrycket, att även de reservanter som stå för alternativ 1) i fråga om reservationerna till det utskottsutlåtande vi nu behandla, i viss mån givit uttryck åt samma uppfattning, som filmutredningen ansåg att statsmakterna hade. Reservanterna säga nämligen, att de ekonomiska svårigheter, som enligt vad 1950 års filmutredning visat på senare år mött den svenska filmproduktionen, icke utgöra tillräckliga skäl för en restitution av statliga nöjesskattemedel enligt de av utredningen och av Kungl. Maj:t tillstyrkta grunderna. Reservanterna uttala, att det måste ankomma på den ekonomiska företagarverksamhet det här gäller, att i det uppkomna läget själv med stöd av lämpligt avvägda höjningar av biografernas biljettpriser balansera sin ekonomi och även tillgodose svensk filmproduktion i den omfattning, som finnes motsvara behovet.

Ja, kan nu detta vara en så alldeles riktig ståndpunkt? Är det ändå inte så, som utskottsmajoriteten framhållit, att man bland de faktorer, som medverkat till försämringen av filmproduktionens lönsamhet, måste ta med också det förhållandet, att biografernas biljettpriser till följd av priskontrollen och den skärpta nöjesbeskattningen icke kunnat höjas i relation till kostnadsstegringen? Enligt min mening finns det nog rätt stort fog för påståendet från filmproducenterna, att frågan om stöd åt filmproduktionen borde betraktas mera som en skattefråga än som en understödsfråga. Nöjesskatten för filmförevisningar utgår ju som bekant med i medeltal 37,5 procent på bruttoinäkterna, medan nö-

jesskatten för exempelvis teater-, cirkus- och varietéföreställningar utgår med endast 15 procent. Man har gjort den beräkningen, att om nöjesskatten å biografföreställningar utgjort 15 procent och priserna på biobiljetterna varit desamma som nu, så hade enbart de svenska filmerna ökat underlaget för filmhyresberäkningen, så att det med en genomsnittlig filmhyra av 38 procent skulle ha tillfört de svenska filmproducenterna i merintäkter cirka 4 miljoner kronor per år. Då skulle ju filmproduktionen för närvarande inte haft dessa ekonomiska problem att brottas med.

I propositionen lämnas upplysningen, att statens intäkter av nöjesskatt på biografföreställningar före skattehöjningen 1948 kunde beräknas uppgå till 11—12 miljoner kronor per budgetår, d. v. s. två tredjedelar av statens sammanlagda inkomst av nöjesskatt. Efter skatteskärpningen i februari 1948 beräknas motsvarande intäkter till 36—37 miljoner kronor per budgetår, d. v. s. omkring fem sjättedelar av statens hela inkomst av nöjesskatt. Skatteskärpningen — som ju inom parentes sagt skulle vara tillfällig — har alltså medfört en ökning av statens inkomster av nöjesskatt med omkring 25 miljoner kronor per år. Denna skattehöjning tilläts visserligen slå igenom i biljettpriserna och kunde därför inte i och för sig anses medföra försämsade ekonomiska förutsättningar för filmproduktionen, men skattehöjningen medförde ändå en viss, ganska markerad nedgång i publikfrekvensen på biograferna. Om nu, såsom i reservationen 1) antydes, biljettpriserna skulle höjas så att verksamheten på detta område kan balansera sin ekonomi och även lämna svensk filmproduktion erforderligt stöd, så måste det nog bli en ganska kraftig höjning av biljettpriserna — inte en höjning med 10 öre, som herr Söderquist trodde skulle vara tillräckligt, utan jag skulle tro med mellan 50 och 75 öre per biljett, och en sådan höjning skulle säkert komma att påverka publikfrekvensen och därför motverka det ekonomiska syftet med höjningen. Det kan i detta sammanhang meddelas, att t. ex.

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

en höjning av biljettpriset med 15 öre beräknas tillföra stat och kommun cirka 4 miljoner kronor i ökad nöjesskatt, medan filmproducenterna inte skulle få större merinkomst än 600 000 kronor.

Vidare säger man i reservationen, att bidrag enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle i avsevärd utsträckning komma lågklassiga nöjesfilmer till godo. Jag vet inte, på vilka grunder reservanterna bygga detta sitt antagande. För min del har jag trott, att en av de första förutsättningarna för att det skall kunna skapas högklassig film är att det finns ekonomiska resurser härför. Trots att jag minst av allt är sakkunnig på detta område, har jag den bestämda uppfattningen, att det är förenat med mindre kostnader att göra en dålig film än en god och i konstnärligt avseende högtstående film.

Sedan ha reservanterna yrkat på att om statligt stöd över huvud taget skall utgå till stödjande av svensk filmproduktion, så bör detta stöd utgå efter kvalitetsprövning. Personligen har jag ingenting emot — och jag tror inte att utskottsmajoriteten över huvud taget har någonting emot — om det stöd, som här föreslås, kunde komma utslutande högklassig film till godo. Men vi ha vid behandlingen av detta ärende fått den bestämda uppfattningen, att det måste vara synnerligen svårt att få till stånd någon tillfredsställande kvalitetsbedömning, såvida inte denna bedömning skall ske i efterhand, sedan filmen är färdig, vilket naturligtvis inte ur filmproducenternas synpunkt kan vara någon god lösning. 1941 års filmutredning framhöll i detta avseende, att producenten måste, redan innan arbetet igångsättes, ha grundad anledning tro att han är inne på rätta vägar — annars kommer han i de flesta fall att avstå från företaget. Utredningen framhåller också i fråga om möjligheterna till förhandsgranskning, att det givetvis är förenat med betydande svårigheter att med ledning endast av ett manuskript bedöma, vilket konstnärligt värde filmen kommer att äga i färdigt skick. Man måste här räkna med möjligheten, att den färdigställda filmen av olika or-

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

saker ganska ofullständigt eller åtminstone icke helt motsvarar de förväntningar som manuskriptet givit anledning till. Utredningen framhåller också, att man även måste taga i betraktande, att manuskriptet till en film ofta blir föremål för ändringar under inspelningens gång. Sådana ändringar äro väl i regel mindre väsentliga, men det är icke utslutet, att de någon gång kunna bli så genomgripande, att de rubba själva förutsättningarna för förhandsbedömningens resultat.

Nu fick jag nog den uppfattningen av herr Bengtsons anförande här, att han menade, att det stöd som här skulle lämnas av staten, borde utgå såsom en premiering av högklassig film, alltså en premie som skulle tillerkännas producenten, sedan man kommit underfund med att han framställt en högklassig film. För min del tror jag inte, att man på den vägen kan hjälpa den svenska filmproduktionen ur det svåra ekonomiska läge, den har råkat i. Men denna fråga, huruvida man bör ge särskilda premier för verkligt högklassig film, någonting i likhet med, som herr Bengtson nämnde, författarstipendierna, är enligt min mening en helt annan sak, som jag nog anser bör övervägas men som då måste tagas upp i ett annat sammanhang. Utskottsmajoriteten har ansett, att svårigheterna att åstadkomma en något så när tillfredsställande kvalitetsbedömning äro så stora, att den icke har ansett sig kunna förorda en dylik.

Reservanterna ha slutligen påyrkat en utredning angående understöd till framställning av god kortfilm. På denna punkt kan jag kanske nöja mig med att hänvisa till vad utskottet i sitt utlåtande säger på s. 15: »Utskottet finner sig i anledning härav böra framhålla, att det enligt utskottets mening framstår såsom i och för sig önskvärt att en ur konstnärliga och kulturella synpunkter högklassig svensk kortfilmproduktion i möjligaste mån befrämjas av det allmänna. Förslag i sådant syfte har framlagts i det av 1941 års filmutredning år 1942 avgivna betänkandet med förslag rörande statligt stöd åt svensk filmproduktion.

Då nämnda förslag ännu icke blivit föremål för slutlig prövning och Kungl. Maj:ts uppmärksamhet sålunda redan blivit fäst på föreliggande spörsmål, anser sig utskottet icke för närvarande böra påkalla någon ytterligare utredning i ämnet.»

I reservationen nr 2) till utskottets utlåtande yrkar herr Gustaf Karlsson, som jag tror också kommer att här närmare utveckla sina synpunkter på denna fråga, bifall till en motion om utredning angående statliga åtgärder för underlåtande av export av svensk film. Utskottet har för sin del funnit detta i nuvarande läge vara rätt tveksamt och har icke för sin del ansett, att det för närvarande finns anledning att förorda en sådan utredning.

Utskottet tillstyrker således Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Detta innebär ju, att stödet åt filmproduktionen icke skulle bli det som filmproducenternas förening anhållit om. Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t, om förhållandena skulle föranleda härtill, skall taga under förnyad prövning frågan om en höjning av procentsatsen för återbäring av nöjesskatten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Det förslag som här föreligger innebär ju, att staten till producent av svensk film skulle återbära 20 procent på den statliga andelen av filmskatten. På grund av det prekära läge, som den svenska filmen råkat in i, måste propositionen om stöd åt filmproduktionen hälsas med tillfredsställelse såsom den första positiva åtgärd, som i vårt land från statens sida vidtagits för att främja inhemsk filmproduktion. Den form som valts för genomförandet av den tillämnade hjälpåtgärden anser jag vara lämplig, och inte heller ge detaljbestämmelserna i författningsförslaget anledning till erinringar. Departementschefens motivering till förslaget kan jag i stort sett biträda, och särskilt vill jag uttala min tacksamhet till statsrådet Sköld för att han sy-

nes reagera mot de ganska underliga funderingar, särskilt i fråga om villkoren för statsstödet, som att döma av vissa remissyttranden ha vunnit insteg på en del håll här i landet.

Det kan emellertid, såsom den föregående talaren sade i slutet av sitt anförande, ifrågasättas, huruvida den föreslagna skatteåterbäringen är tillräcklig. Av det redovisade siffermaterialet och av, såvitt jag förstår, auktoritativt företagna undersökningar i övrigt framgår, att en skatteåterbäring av 30 procent av den statliga skatteintäkten skulle erfordras för att genomsnittsförlusten å produktionen av svensk film skulle kunna täckas. Jag delar inte helt den uppfattning, som framkommit i diskussionen, att det skulle vara möjligt för produktionen att genom besparingsåtgärder täcka sig för återstående förlust, ifall Kungl. Maj:ts proposition antoges.

Herr Sundelin nämnde, att det vid 1949 års riksdag väcktes en motion — jag tror det var av herr Nordenson i denna kammare — om stöd åt svensk filmproduktion med 20 procent av nöjesskatten, inklusive då den kommunala delen. Det stödet är ju större än det som i dag förelås och motsvarar närmare 30 procent av den statliga nöjesskatteintäkten. Rörande den motionen yttrade 1949 års bevillningsutskott — vilket kan vara av intresse i dag — att det icke vore utslutet, att svensk filmproduktions aktuella problem blott skulle kunna lösas genom en återgång till den skattesats som gällde före februari 1948. Bevillningsutskottets yttrande godkändes av riksdagen. En sålunda ifrågasatt återgång till tidigare skattesater, som riksdagen icke stod främmande för 1949, skulle i själva verket för svensk films vidkommande innebära ett betydligt större stöd än det som nu ifrågasättes. Jag skall belysa detta med ett exempel.

Före februari 1948 var nöjesskatten på svensk film på den första kronan 15 öre och 30 procent på resten. I februari 1948 höjdes den till 30 öre på den första kronan och 45 procent på resten. Det betyder alltså, att en biografbiljett, som oavsett skatt skulle kosta 2 kronor, före

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

februari 1948 kostade 2:45 kr. och efter den tidpunkten 2:75 kr. Nu ifrågasättes det, att 20 procent av den statliga delen av nöjesskatten skall återbäras. Den statliga delen av nöjesskatten är tre fjärdedelar av den totala skatten. Det betyder, att det blir en återbäring av $\frac{3}{4}$ av $\frac{1}{5}$ av i detta exempel 0:75 kr. Detta gör 11 öre per biljett. Men skulle, såsom i den Nordensonska motionen ifrågasättes, återbäringen även innesluta den kommunala andelen, skulle den uppgå i detta exempel till 15 öre. Och skulle filmproduktionen få 30 procent av den statliga nöjesskatteandelen, som den själv begär, skulle återbäringen bli 17 öre per biljett.

Herr Sundelin nämndes nyss, att nöjesskatten för svensk film i genomsnitt belöpte sig till 37,5 procent. Det kan ju vara av intresse för kammarens ledamöter att få reda på, att en svärdslukares prestationer, förevisning av feta damer eller en ormmänniskas hemska böjelser, såvitt jag vet, endast beläggas med 15 procent i nöjesskatt. Svenska staten anser alltså, att dessa nöjesfältens prestationer äro mera värda ur samhällssynpunkt än filmen. 15 procents nöjesskatt gäller ju också för cirkus, revyer, teatrar, danshak och dylika företeelser.

Nu sade herr Bengtson i sitt anförande, att filmkrisen är internationell, och det är alldeles riktigt, men så tillade han efteråt, att den här i Sverige inte skulle bero på den höga nöjesskatten. Men där far herr Bengtson vilse. Om filmen finge en återbäring av 30 procent, skulle ändå staten få närmare 30 procents nöjesskatt på biografbiljetterna, och då skulle den svenska filmindustrien bli en lysande affär. Svårigheten för svensk filmproduktion att tävla både i vårt land och på den internationella marknaden med utländsk filmproduktion hänger alltså i mycket stor utsträckning samman med biografskatten. Vi äro ett litet land, och vi kunna aldrig påräkna samma spridning för svensk film som är möjlig när det gäller film, producerad inom de stora länderna.

Jag skall inte gå närmare in på detta problem, men jag skulle vilja understry-

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

ka vad utskottet säger i slutet av sitt betänkande och vad även herr Sundelin underströk, nämligen att om svårigheterna för svensk filmproduktion skulle fortbestå, även om detta förslag i dag genomföres, Kungl. Maj:t måtte ha sin uppmärksamhet riktad på saken och kan komma tillbaka och eventuellt föreslå höjning av återbäringen till den svenska filmproduktionen. Jag skulle tro, att detta vore en god affär ur landets och statens synpunkt. Om svensk filmproduktion skulle nödgas nedlägga sin verksamhet eller betydligt inskränka den, skulle följden bli, att importen av utländsk film bleve så mycket större, och resultatet skulle bli ett ytterligare utflöde av vårt knappa valutaförråd. Det torde inte heller vara utan intresse för Sverige, att vi kunna upprätthålla vår egen filmproduktion, att vi inte bara äro beroende av främmande länder, då det gäller att tillgodose det vitt spridda behov av förströelse som filmen utgör. Det är också av intresse för Sverige, att vi kunna skapa sådana filmer, att vi kunna, liksom ju i stor utsträckning fallet var under stumfilmens senare dagar, tävla på världsmarknaden.

Jag nämnde i början av mitt anförande, att detta är första gången som det göres en ansats till stödjande av svensk film ifrån staten sida. Sådant stöd utgår redan i många andra länder, och jag vill då särskilt nämna de nordiska länderna.

I den reservation, där man yrkar avslag på propositionen och vill ha fram ett nytt förslag med kvalitetsbedömning av de understödda filmerna, kan jag för min del icke instämma. Jag tycker nog, att departementschefen i det yttrande som är refererat här i utskottsutlåtandet på s. 6, på ett uttömmande sätt har bedömt den saken. Det sägs där, att redan fastställandet av bedömningsnormerna skulle erbjuda betydande svårigheter, och att bedömningen av en films värde, även om man lyckas fastställa relativt klara och entydiga normer, är en högst subjektiv och vanskelig sak. Detta framgår också inte minst av de mycket skiftande omdömena i våra filmre-

ensioner. Nu sade herr Bengtson förut i dag, att han hade läst gårdagens filmrecensioner och hade funnit dem ganska samstämmiga, men det är väl något djärvt att på grund av ett stickprov från en enda vecka dra så vittgående slutsatser som herr Bengtson gjorde. Alla som äro inne i situationen måste väl ändå säga sig, att det knappast finns något område av konstnärlig verksamhet, där omdömena gå så vitt isär som på filmens område.

Statsrådet säger vidare om kvalitetsbedömningen — och där följer han till min glädje en rent liberal tankegång — att fara kunde uppstå för att vissa speciella riktningar skulle gynnas till men för den konstnärliga friheten. Jag ber att få tacka för detta klara uttalande.

1941 års filmkommitté, som avgav sitt betänkande 1942, försökte sig ju på ett förslag om stöd åt filmen. Det gällde då närmast stödlån. Lånen skulle grundas i huvudsak på manuskript, och bedömningen skulle ske efter deras kvalitet. Bland annat på grund av sistnämnda omständighet kom 1941 års filmkommittés förslag bort i hanteringen. Kritiken blev nämligen så stark på den punkten, att förslaget ännu icke har lett till något resultat. Sedan är det en helt annan sak, att man vid sidan om återbäringen av filmskatten i viss utsträckning kan införa premier, genom vilka filmer, som på ett markant sätt sticka upp över genomsnittet, kunna få sin särskilda belöning, men det är en helt annan sak; är det det som reservanterna mena, så är jag ense med dem.

I utlåtandet heter det också, att utskottet är intresserat av att dokumentärfilmen skulle bli bättre tillgodosedd. Det förslag, som föreligger, innebär ju, att endast filmer med mer än 2 000 meters längd skulle få del av återbäringen. I dagens situation är det nämdigen så, att kanske åtskilliga av de bästa filmer som produceras i vårt land äro dokumentärfilmer, och många dokumentärfilmer skulle bli ställda utanför återbäringen, därför att de underskrida 2 000 m. Det är med tacksamhet jag noterar, att utskottet pekar på detta. I fråga om

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

dokumentärfilmen tror jag att vi skulle ha möjlighet att tävla även ute på den internationella marknaden. Vidare blir barnfilmen ställd utanför. Barnfilmen är den sämst tillgodosedda i svensk filmproduktion, eftersom den lönar sig sämst. Emellertid arbetar ju på det området en utredning, som jag hoppas snart skall komma fram med ett förslag om stöd åt svensk barn- och ungdomsfilm. Kanske den kommittén också kommer att få till uppgift att stödja dokumentärfilmen.

Jag vill med dessa ord, herr talman, yrka bifall till utskottets utlåtande. Jag anser visserligen, att vad som här ifrån Kungl. Maj:ts sida begäres är i minsta laget, men bättre något än ingenting.

Herr statsrådet **SKÖLD**: Herr talman! Jag ber att få framföra vissa synpunkter, som jag tycker kanske inte ha blivit tillräckligt understrukna och som kunna behöva anföras för att belysa reservanternas ställning. Jag vill bara först säga, att jag knappast tror att någon i ansvarig ställning i detta land vill tänka sig, att vi skulle bli utan svensk filmproduktion. Det slår jag bara fast som någonting som varje människa, som tänker över saken, måste komma till.

Jag tror vidare inte att man behöver tvista om att den svenska filmproduktionen just nu kämpar med ekonomiska svårigheter. Det är naturligtvis oerhört svårt att avgöra, om dessa svårigheter leda till att vi få ingen eller liten svensk filmproduktion — det kan man egentligen inte bedöma — men det finns onekligen en viss risk, och i det läget är det enligt min mening riktigt, att statsmakterna intressera sig för frågan och tänka över på vad sätt man skall kunna underlätta arbetet för den svenska filmproduktionen i nuvarande läge.

Om man alltså vill inrikta sig på att underlätta filmproduktionen, är det väl uppenbart, att det, som man gör, skall innebära att producenterna kunna inräkna eventuella förmåner i sina produktionskalkyler. Gör man inte så, är

det väl sannolikt, att den hjälp man bjuder inte fyller sitt ändamål.

Nu kan staten här hjälpa på principiellt sett två olika vägar, vilka kanske, om man närmare analyserar situationen, ge samma resultat: man kan ge statsunderstöd eller man kan sänka skatten. Jag tror inte att vi här i allmänhet säga, att det är samma sak. Vi anse inte att det är på samma sätt en statshjälp, om vi sänka en skatt, som om vi lämna ut pengar ur statskassan. Jag föreställer mig, att om vi komme här och, som vi gjorde förra året, föresloge en sänkt bensinskatt, så vore det ingen som sade, att detta är ett statsbidrag åt bilisterna. Därför kan man väl säga, att en sänkt nöjesskatt på filmvisning inte heller är ett statsunderstöd i egentlig mening.

Nu gå vi här på denna senare väg: vi sänka skatten. Det är det som i verkligheten sker. Det är klart, att man kunde gå rakt fram och sänka skatten generellt, men vad skulle effekten då ha blivit? Jo, följden skulle blivit att man hade gett ett gott stöd åt sådana filmproducenter som samtidigt äro biografägare, under det att de, som inte ha stöd av biografkedjor, skulle fått det mycket svårare att dra nytta av hjälpen. När herr Bengtson här säger att filmproduktionen kan stadgas genom en höjning av biljettpriserna, så vill jag invända, att det visserligen hjälper de filmproducenter som ha stöd av biografkedjor, men det verkar inte på samma sätt till hjälp för mera fria filmproducenter. Jag har därför för min del valt den form av återbäring, som föreslås, just för att man på det sättet skall kunna hindra att statens åtgärder befordra monopolism.

Enligt mitt sätt att se måste denna återbäring lämnas till goda och dåliga filmer utan åtskillnad. Herr Ohlon har nyss läst upp vad jag har sagt om möjligheten av en kvalitetsbedömning. Jag skall därför inte gå in på detta. Jag vill bara säga, att om man skall ge stöd här och göra det så, att det går att kalkylera med det, då måste bedömningen komma före filmens framställning. Jag så-

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

ger: Det skulle vara något till idiotiskt av en stat att ta på sig uppgiften att i förväg kvalitetsbedöma filmer med stöd av ett manuskript, en rollista, uppgift på en regissör o. s. v. Det är ju oerhört svårt, det veta vi alla, att bedöma en films värde när den är färdig. Att försöka bedöma den i förväg är en uppgift, om vilken jag säger: Den som ger sig på det, vet inte vad han gör. Jag tror därför att vi helt och hållet kunna utmönstra den möjligheten.

Herr Bengtson sade att staten t. ex. ger författarstipendier; det delas ut nobelpris, och detta går. Ja, herr Bengtson, jag har aldrig hört att statens författarstipendier äro premier för en viss bok, och jag har heller aldrig hört att staten givit ett understöd åt någon författare, när han kommit och visat planen till en roman. Nej, vad staten gör där är att den premierar en författargärning, inte en enskild bok, och, herr Bengtson, nobelprisen äro ju belöning för en i gångna tider utförd livsgärning. De kunna därför inte gärna återopas i detta sammanhang.

Det enda exempel man skulle kunna anföra är att staten genom Nationalmuseum köper tavlor, men inte ens dessa tavelinköp äro något direkt produktionsstöd för konstnären. Det är klart att de få en ekonomisk verkan på det sättet att därigenom, att Nationalmuseum köper en tavla, har Nationalmuseum sagt: »Detta är en god konstnär», och då får han därefter lättare att sälja sina verk.

Därmed kommer jag över till frågan om ett premiesystem beträffande filmer. Jag vill inte ha med något sådant att göra, och det slipper ju en finansminister — beslutas det, så faller bördan på ecklesiastikministern. Jag kan emellertid mycket väl rent principiellt tänka mig att man premierar värdefulla filmer, såsom sker i andra länder, på samma sätt som man kan utdela författarstipendier, fastän jag säger att jag inte gärna vill ha med det att göra, ty jag tror att det blir en mycket otacksam uppgift. Men det kan ju ske. Jag vill bara understryka, att detta inte kan vara

ett primärt stöd åt filmproduktionen. Det är precis som herr Sundelin sade: Det är icke samma sak.

Vi stå här inför den frågeställningen: om vi skola så bedöma vårt ansvar, att vi inte vilja ta risken av en väsentlig sänkning av den svenska filmproduktionen, då få vi ge ett handtag åt denna, och då skola vi ge det så, att producenten kan kalkylera med stödet. Då kan man inte leka med tanken att skilja fåren från getterna, utan då måste man ge stöd åt både goda och dåliga prestationer. Jag får för min del säga, att om man vill ge ett handtag åt filmproduktionen, så tror jag att intet förslag går mera direkt på saken och är lättare att genomföra än det som här föreligger från Kungl. Maj:ts och utskottets sida.

Herr BENGTON (kort genmäle): Herr talman! Med anledning av finansministerns invändningar beträffande kvalitetsbedömningen och min jämförelse med nobelprisen och författarstipendierna vill jag framhålla att jag anförde dem som en gensaga mot påståendet att man över huvud taget inte skulle kunna bedöma sådant. Det sades nämligen, att det råder så delade meningar om en sådan sak, att man inte kan ha möjlighet att objektivt bedöma den. Även om dessa bedömningar skett i efterhand, äro de i alla fall ett stöd för uppfattningen att det finns möjlighet att göra sådana bedömningar. Det är klart att en särskild svårighet är problemet, om man skall bedöma manuskripten eller filmerna färdiga. Det får jag erkänna, men jag tror att det inte här gäller att välja ut två, tre av de förnämsta filmerna, utan man har en ganska vid marginal. Om man får manuskript till filmer av typen Fröken Julie eller Åsa-Nisse, som kanske en del av kammarens ärade ledamöter ha haft tillfälle att se, så kan man säga, att i det ena fallet finns det möjlighet att göra en god film men i det andra fallet finns ingen sådan möjlighet. Statens biografbyrå har också, såsom anförts i propositionen, gjort en del uttalanden som man kan bygga på till stöd för en kvalitetsbedömning.

Vidare vill jag hänvisa till att bedömning förekommer både i Norge och i Finland. Det är en ännu mera utpräglad bedömning än vi ha tänkt oss här. Därför tror jag inte att man kan helt avfärda tanken på möjligheten att göra en kvalitetsbedömning.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Det är aldrig svårt att skilja mellan de extrema motpolerna, men när man kommer till den punkten där man skall säga: »Denna film är inte tillräckligt dålig för att uteslutas och denna är inte tillräckligt god för att få vara med» — det är då man kommer i dilemma.

Herr BENGTSOEN: Jag vill bara säga, att de gränsfall, som finansministern omnämnde här, enligt min uppfattning komma att bortfalla, om vårt förslag bifalles, ty filmproducenterna komma att hysa en viss rädsla för att göra så dåliga filmer att de inte få något bidrag till dem. De som göra de allra sämsta filmerna — vilka som jag tidigare konstaterat tyvärr äro ganska publikdragande — komma från hörjan att resonera så: »Vi göra nu en film som är så dålig att bidrag inte kan tänkas utgå, men på grund av publiksmaken finns det vissa möjligheter att ändå spela in den.» På det viset kommer man kanske så småningom bort från gränsfallen.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Bevillningsutskottets uttalande år 1949 har nämnts i olika sammanhang. I anledning därav tillåter jag mig erinra om en episod som utspelades här i kammaren för två år och 12 1/2 dygn sedan. Det var under spöktimmen mellan klockan 12 och 1 som bevillningsutskottets betänkande nr 141 föredrogs, och dåvarande vice ordföranden i bevillningsutskottet vädjade till dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet att han egentligen inte skulle bry sig om vad utskottet skrev, när det tillstyrkte en utredning om stöd åt svensk film, även om — som han sade — kammaren skulle

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

besluta enligt bevillningsutskottets betänkande. Min granne till höger, som även då var utskottets talesman, försvarade sig på något sätt mot bevillningsutskottets vice ordförande, som inte hade deltagit i utskottets behandling av ärendet, genom att säga att det inom bevillningsutskottet hade rått delade meningar och utlåtandet var en kompromiss. »Och», sade han, »som kammarens ledamöter finna, äro många tänders utdragna i detta utlåtande.» Han ville därmed säga, att det var tämligen oskyldigt, vilket föranledde bevillningsutskottets vice ordförande att replikera: »Ja, då har finansministern än mindre anledning att ta utskottets utlåtande på allvar eftersom det är fullkomligt tandlöst.»

I anledning av denna episod i riksdagen har jag skäl att frambara ett tack till finansministern för att han ändå har tagit upp detta ärende till granskning. Jag vet att också andra krafter ha gjort sig påminda här och hemställt om att någonting måtte göras på detta område.

Jag har själv inte varit med i den avdelning som har utfört det närmaste förarbetet, men jag tolkar nog stämningen vid utskottets plenum något så när riktigt, då jag säger att statsutskottet gick med på detta förslag utan någon egentlig entusiasm. Jag känner inte finansministerns hjärta och njurar, men jag misstänker, att han också har föreslagit detta utan större entusiasm. Det gäller ju ändå att minska statens inkomster med ungefär två miljoner kronor, men omständigheterna äro sådana på detta speciella område, att det är nödvändigt att göra någonting, och därför har förslaget kommit fram, och därför har statsutskottet — bortsett från den reservation som föreligger och som herr Bengtson talade för — förordat riksdagen att besluta om detta stöd till svensk film. I detta vill jag gärna instämma nu liksom jag i utskottet med min röst bidrog till att få fram beslutet.

Jag har ändå föranletts att anmäla en avvikande mening och avge en reservation till betänkandet. Den rör en helt annan sak, en liten detalj som jag skall komma till.

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

Att jag är positivt inställd till statsstöd åt svensk film, beror bland annat och mest därpå att detta också är ett problem för våra folkrörelser och för våra samlingslokaler. Jag har kommit litet närmare i beröring med problemen, sedan folkrörelserna efter måttet av sina krafter försökt producera svensk film för att man skulle slippa att i våra bygdegårdar, i våra ordenshus och i våra folkets hus se filmer som förhåna och förlöjliga syftet med de svenska folkrörelserna. Vi ha nödgats i våra samlingslokaler, t. ex. i våra ordenshus, visa svenska filmer, där supseden och pilsnerdrickandet florerar, och vi ha många gånger fått se filmer i våra folkets hus, i vilka man här och där lagt in förhånande stickord mot arbetarrörelsen och dess strävanden. Sedan folkrörelserna sammanslutit sig på detta speciella område för att också söka åstadkomma en insats och framställa film, som åtminstone undviker de rent fientliga utfallen mot rörelserna, har man kommit till insikt om att problemet ingalunda är så enkelt som kanske ännu många av kammarens ledamöter tro.

Nu har enligt min mening finansministern i propositionen klart dokumenterat den svenska filmproduktionens läge, och det råder väl inte några större meningsskiljaktigheter om att läget är svårt. Men jag vet, att många av kammarens ledamöter ha den uppfattningen, att detta icke kommer oss vid. Detta, menar man, är ingen sådan allmän angelägenhet, att staten skulle behöva minska sina inkomster för att ge stöd åt filmproduktionen. Men det ligger inte till på det sättet. Vi kunna, som finansministern sade, helt enkelt icke undvara svensk film, och vi kunna framför allt icke undvara den i våra samlingslokaler. Här importerar mycket utländsk film. Jag vill inte på något sätt ge mig på att kritisera den. Jag vill bara säga att åtskilligt av den film som importerar och som visas runt om i de svenska bygderna är tämligen främmande för svenskt kynne och påverkar detta i icke önskvärd riktning. Det kommer många stora och strålande filmer från utlandet. De svenska resur-

serna äro kanske inte sådana, att vi kunna göra motsvarigheter, och man får även i detta hänseende ta både det goda och det dåliga, men det är nog ett allmänt intresse att minska importen av icke önskvärd utländsk film. Då är stöd till svensk film ett medel. Ju mer svensk film vi kunna få, ju mindre efterfrågan blir det på utländsk film.

Det är, som sagt, från dessa utgångspunkter som jag utan någon som helst tvekan har anslutit mig till utskottets utlåtande. Jag tror till och med att det hade varit motiverat, om detta stöd hade sträckts något längre, men jag betraktar det ändå såsom en framgång att man får ge dessa 20 procent. Säkert hade 30 procent varit fullt motiverat, men även på detta område får man ju ta vad som är möjligt.

Jag har, som jag nämnde, till utskottets utlåtandet fogat en reservation som går ut på att riksdagen skulle begära snar utredning angående statliga åtgärder för underlättande av export av svensk film samt att förslag härom måtte framläggas för riksdagen så snart som möjligt. Utskottets talesman herr Sundelin sade att utskottet för sin del inte hade funnit detta förslag vara så bärande. Man hade egentligen inte ansett att det fanns fog för en sådan begäran hos Kungl. Maj:t. Detta må vara avdelningens uppfattning, men jag undrar, om inte avdelningen, i fall den hade haft litet mera tid på sig att penetrera detta, hade kommit fram till den uppfattningen, att det är ett betydande allmänt intresse att god svensk film — det framställes mycken god svensk film — sändes till utlandet för att göra svenska förhållanden kända där. Nu äro kostnaderna för att göra en film sådan, att den är gångbar i utlandet, mycket stora, och det är därför förknipat med svårigheter att få en film såld till utlandet. Jag är alldeles övertygad om att även om kammaren i dag avslår den reservation som jag har fogat till statsutskottets utlåtande, så kommer denna fråga igen, och den skall visa sig ha så pass mycken bärkraft att varken Kungl. Maj:t eller riksdagen kan stå likgiltig inför detta problem.

Då jag betraktar det såsom ganska opraktiskt att länge uppehålla kammarens tid med spörsmål, där man ändå inte kan få fram ett positivt beslut, vill jag med detta, herr talman, endast yrka bifall till utskottets förslag under punkt I men också till utskottets punkt IV.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Efter den debatt som hittills förts kan jag fatta mig ganska kort.

Finansministern tog upp ett problem som nog behöfde belysas, nämligen såsom att det i debatten har frågats: Varför skall man ge filmen ett direkt stöd och inte sänka nöjesskatten i stället? Detta låter yttligt sett ganska bestickande, men finansministern har här preciserat, varför man, om jag så får uttrycka det, har gått fram stödvägen — ehuru väl jag tycker att det uttryck som herr Ohlon först lanserade här, nämligen skatteåterbäringen, i grund och botten är det riktiga, ty det är ju huvudsakligen där om det rör sig.

Herr Karlsson sade nyss att entusiasterna i statsutskottet inte var så stor. Jag har intet intryck däraf. I femte avdelningen hyste vi ingen som helst tvekan inför detta stöd — någon ville emellertid ha kvalitetsbedömning, och det har ju diskuterats här tidigare. Jag menar alltså att huvudsaken är att man ser filmen ur ekonomisk synpunkt, som skatteobjekt eller hur man vill uttrycka det, och inte som kultur- eller konstskapelse, ty går man fram efter den sista linjen, hamnar man, såsom från flera håll har betygats, i det ovissa. Det är då helt enkelt omöjligt att genomföra saken.

En annan synpunkt, som kan ligga nära till hands, har också förts fram, då man sagt: »Låt biografägarna höja priserna, så täckas dessa förluster!» Det är ju då fråga om i hur hög grad efterfrågan reagerar inför prishöjningarna. Enligt en uppgift som jag har sett skulle en prishöjning leda till att efterfrågan reagerade så starkt, att den sjönk mera än som motsvarades av prishöjningen, vilket i sin tur skulle innebära en minskning av statsinkomsterna.

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

Jag föreställer mig, att det är sådana överväganden som ligga bakom det förslag som här föreligger. Om inte filmen får detta stöd, kan man riskera ett filmstopp, såsom har framhållits från flera håll. Jag har en uppgift om att bara ett halvt års filmstopp skulle leda till att staten i nöjesskatt förlorar tre miljoner kronor, vartill kommer att en och en halv miljon flödar ut i främmande valuta. Ytterligare skulle det givetvis bli en indirekt förlust genom minskning av skatteunderlaget hos biografägare och andra.

Majoriteten av remissinstanserna har dock biträtt utredningens förslag om generell och av kvalitetsbedömning oberoende stöd. Divergensen mellan reservanterna under punkt I och utskottet ligger väsentligen på kvalitetsbedömningens plan, vågar jag väl säga.

Den förste talaren i dag sade att filmen inte skall ha stöd, om den är undermålig, och sedan konstaterade samme talare att svensk film ligger på rätt hög nivå. Vidare sade den förste talaren, herr Bengtson, att om vi i dag besluta gå på utskottets linje, skulle det medföra obehagliga visioner för dem som rösta för utskottets förslag. Till det vill jag bara säga, att blir det inte obehagliga visioner av andra orsaker, kommer åtminstone jag för min del inte att få det av denna anledning. Vi ha ju dock här i landet en filmcensur — hur man nu skall värdera den — men därutöver, menar jag, skall man inte sätta till något organ som prövar och nosar på om det och det är ädelt eller inte, utan man skall låta det svenska folket få bedöma någonting självt. Låt detta, som man säger vid högtidliga tillfällen, högtstående svenska folk självt få avgöra vad som är smörja och inte. Herr Bengtson sade för resten själv att det har visat sig att dåliga filmer bara efter några dagar ha fått läggas ned. Det är väl ett lysande uttryck för att svenska folket reagerar sunt. Få biografägarna eller rättare sagt filmproducenterna detta klart för sig, akta de sig nog för att producera dylik film.

Herr Söderquist förde det resonemang-

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

et, att nu då statskassan är så hårt ansträngd, skall man inte lämna stöd åt den här produktionen. Jag har redan berört det faktum — ty det är ett faktum — att om inte filmen får detta stöd, kommer resultatet att bli att staten förlorar väsentligt mer än vad det stöd uppgår till som det nu är fråga om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Med anledning av vad herr Karlsson i Munkedal nyss sade om behandlingen av ett ärendet från bevillningsutskottet för några år sedan vill jag säga att jag förmodar att kammaren förstod att jag för min del hade stött kravet på en utredning av frågan. När min ärade vän sade, att jag hade talat om att tänderna voro utdragna, så tror jag att han något misstog sig. Jag sade att gifttänderna voro utdragna, och de varelser som ha gifttänder bli som bekant inte tandlösa, om gifttänderna dras ut.

Jag är glad över att här har kommit ett förslag om verkligt stöd åt svensk film. Å andra sidan måste jag beklaga att detta stöd, som här ges, är begränsat till långfilmen, medan kortfilmen inte är med. Nu vet jag att det finns en beredning — under herr Ohlons ledning, om jag inte missminner mig — som sysslar med barn- och ungdomsfilmerna, men det är ju bara en del av kortfilmen som där behandlas. Utskottet har varit mycket välvilligt mot en motion, som jag har väckt i denna kammare. Vi motionärer hade i denna motion begärt en förutsättningslös — märk förutsättningslös — utredning rörande möjligheterna att utsträcka det statliga filmstödet till kortfilmen samt om de former under vilka sådant stöd eventuellt bör utgå. Med anledning av denna begäran om utredning har utskottet sagt att det enligt utskottets mening är i och för sig önskvärt att en högklassig kortfilmsproduktion i möjligaste mån främjas av det allmänna, men utskottet hänvisar till att förslag skulle ha framlagts av 1941 års filmutredning och att detta förslag ännu inte

hade kommit under slutgiltig prövning av regeringen, antagligen inom finansdepartementet.

När, såsom här är fallet, ett förslag framlagts år 1942, strider det inte emot kutym i riksdagen att man ger en liten vänlig påminnelse och undrar, om inte Kungl. Maj:t kunde titta på det där förslaget, eftersom vi nu ha hunnit fram till år 1951. Men jag är mycket tacksam för vad utskottet här skrivit, då utskottet tydligen önskar att Kungl. Maj:t slutligt prövar denna fråga. Jag får väl tolka det på detta sätt, i synnerhet som utskottet sedan skriver, att utskottet inte för närvarande anser sig böra påkalla någon ytterligare utredning i ämnet. Enligt vanligt språkbruk får man väl tolka detta så, att om inte Kungl. Maj:t tar upp frågan, skulle utskottet vara berett att ett följande år ge en påstötning till.

Utskottet har alltså varit så välvilligt, att jag har litet svårt att göra ett yrkande om bifall till min motion om en förutsättningslös utredning. Men det är ett litet »men». Jag har blivit bönhörd av reservanterna. Dessa yrka bifall till min motion och den likalydande andra-kammarmotionen av herr Edberg m. fl., men göra det lilla tillägget, att riksdagen må »i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört». Jag vill emellertid inte rekommendera vad utskottet anfört. Jag måste alltså framföra min tacksamhet till reservanterna för att de ha yrkat bifall till min motion, men jag kan tyvärr, herr talman, inte mottaga denna gåva, då den är försedd med en motivering som jag inte kan godkänna.

Jag står därför i ett dilemma, och jag undrar, om vi inte här i kammaren skulle kunna göra en kompromiss som inte är alldeles tandlös, nämligen den att å ena sidan utskottet med anledning av sin välvilliga motivering, som i grund och botten förutsätter en utredning, går med på att vi skriva till Kungl. Maj:t och begära att Kungl. Maj:t fortsätter 1942 års utredning, kanske genom att vidga uppdraget åt herr Ohlons kommitté, och å andra sidan reservanterna, som redan ha yrkat bifall till motionen, göra

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

detta utan någon hänvisning till vad de ha skrivit i sin motivering. I fråga om motiveringen kunna reservanterna ju mycket väl ansluta sig till vad utskottet har skrivit på denna punkt. Där står ingenting som strider mot vad reservanterna i samma avseende sagt.

Jag är därför i det besynnerliga läget, herr talman, att jag skulle vilja yrka bifall till min motion — vilket i och för sig inte är besynnerligt — men samtidigt hoppas, att reservanterna då avstå från sitt yrkande om att man skulle ge till känna vad utskottet i det sista stycket av sitt utlåtande anfört, vilket är ett klart tillstyrkande av en utredning.

Herr talman! Jag ber att i denna punkt få yrka bifall till motionerna I: 440 och II: 513, underskrivna i bägge kamrarna av medlemmar av åtminstone fyra partier i riksdagen, i vilka motioner begäres en förutsättningslös utredning om stödet åt kortfilmen. Jag vädjar till kamraren att samlas kring detta yrkande.

Herr SUNDELIN (kort genmäle): Herr talman! Jag tror att herr Sjödahl har tolkat utskottets uttalande på denna punkt fullt riktigt, då han anser att uttalandet var avsett som en erinran till Kungl. Maj:t att se närmare på den här saken. Jag för min del hoppas att så skall komma att ske. Men jag undrar, herr Sjödahl, om det är någon anledning att — förlåt att jag säger det — krångla till saken på sätt som jag nog tycker att herr Sjödahl gjort genom sitt yrkande här. Jag anser mig fortfarande i detta fall böra hålla på utskottets uttalande och förslag.

Herr BENGTSO: Herr talman! Herr Sjödahls anförande här gjorde mig litet undrande. Vi reservanter ha ju yrkat bifall till hans motion, och den motivering, som finns i reservationen, är så positiv beträffande kortfilmen, att man inte kan skriva mera positivt. Det står där: »Understöd i denna form torde även böra innefatta den konstnärliga och dokumentariska kortfilmen, som ofta är av stort kulturellt värde, men inga-

lunda alltid drar så stor betalande publik, som de ofta mindervärdiga filmer, vilka enligt Kungl. Maj:ts förslag i motsats till kortfilmen skulle komma i åtnjutande av statsunderstöd. En förutsättningslös utredning härom torde böra vidtagas».

Debatten har ju rört sig ganska mycket om den kvalitetsbedömning som är föreslagen i reservationen. Utskottets ärade talesman, herr Sundelin, har liksom fröken Andersson velat likställa den i vår reservation förordade kvalitetsbedömningen med censur. Med anledning därav vill jag säga att censuren inte alls har samma uppgift. I statens biografbyrås yttrande här talas särskilt om »lågklassig fördummande film». Censuren har inte anledning att bedöma filmernas kvalitet i det avscendat, utan det är vissa andra saker som censuren måste ta hänsyn till — den får bedöma, om filmen är sedligt anstötlig o. s. v.

Det är inte meningen att göra det omöjligt att producera lågklassig film, men vad vi ha velat få fram är att man inte skall ge bidrag till sådan film. Det är skillnad mellan att förbjuda den och att inte ge den bidrag.

Herr Sundelin sade, att det kanske blir mindre kostsamt att framställa dålig film och att den konstnärliga filmen kostar mera. Det tycker jag bara talar för att man då bör ge bidrag till produktionen av konstnärlig film och inte till den andra filmproduktionen.

Herr Ohlon anförde också, att han inte kunde acceptera kvalitetsbedömningen. Men sedan talade han i ett annat sammanhang om att man skulle kunna ge premier för filmer. Jag frågar: Är det lättare att ta ut två eller tre av de förnämsta filmerna än att ta ut 20 à 25 filmer? Det måste väl bli en bedömning även i det förra fallet, och kan man göra denna bedömning, skulle man väl också kunna bedöma i det senare fallet.

Herr Ohlon missförstod mig när han sade, att jag hade läst gårdagens recensioner och att jag skulle ha bedömt bara efter detta stickprov. Det framgick nog av fortsättningen på mitt anförande — då jag talade om att det finns filmer som

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

kritikerna gått så hårt åt att de lagts ned efter några dagar — att jag är en mycket flitig läsare av filmrecensioner och alltså inte baserar mitt bedömande bara på detta fall, fastän jag anförde det som exempel just då.

Fröken Andersson sade här att svenska folket borde få möjlighet att bedöma filmerna och att den ifrågasvarande dåliga filmen lades ned på grund av folkets bedömning. Det är inte alldeles riktigt, utan det var just filmkritikerna som skrevo sådana recensioner, att filmen inte gick mer än ett par tre dagar i Stockholm. Där var det kritikerna som dikterade. Men i övrigt ha vi tyvärr exempel på att åtskilliga filmer klara sig trots mycket låg kvalitet.

Jag skulle till sist vilja anföra något av vad statens biografbyrå säger om kvalitetsfilmen: »Det torde vara ofrånkomligt att, om man vill undvika att med allmänna medel gynna lågklassig fördommande film, en kvalitetsbedömning måste företas. Biografbyrån står icke främmande för de vanskligheter och orättvisor detta skulle kunna föra med sig men tror samtidigt, att de på många håll överdrivits. Någon begränsning i filmens konstnärliga frihet, som de sakkunniga frukta, är det givetvis icke fråga om. De filmer som här åsyftas äro sådana som en enig kritikerkår anser icke fylla ens konstnärliga minimikrav.» Biografbyrån är alltså positivt inställd till en kvalitetsbedömning.

I frågan om vilka som skola bedöma säger biografbyrån: »Det organ som skulle ha avgörandet i sin hand borde icke vara ett statligt ämbetsverk utan ett granskningsråd bestående av ett begränsat antal företrädare för folkrörelserna, socialvården, litteraturen, filmen och filmkritikerna.»

Såväl i detta remissyttrande som i flera andra anföres mycket till förmån för en kvalitetsbedömning av filmerna. Jag vidhåller därför mitt yrkande om bifall till reservationen.

Fröken ANDERSSON (kort genmäle): Herr talman! Jag tackar herr Bengtson

för undervisningen om skillnaden mellan censur och kvalitetsbedömning — jag hade dock en liten aning om den saken på förhand. Censuren skall, som herr Bengtson nämnde, ta bort t. ex. sådant som är osedligt i filmerna — vad som menas med det, vet jag inte riktigt. Men vad man här vill komma åt är de lågklassiga filmerna, och jag höll på att säga att det finns lika många meningar om vad som är lågklassig film som det finns människor som se filmerna. Även om vissa filmer kunna klassificeras eller man — som finansministern uttryckte det — lätt kan komma åt motpolerna, ha vi kvar den överväldigande massan däremellan. Man vet inte, var man där skall dra gränsen, och godtycket kommer att florera.

När jag talade om att svenska folket skulle självt få avgöra vad som är dålig film och bra film, tänkte jag på vad herr Bengtson sade. Att recensenternas kritik i det fall han nämnde blev sådan, att filmen inte gick, låter ju hoppfullt, och vi borde se till, att vi få sådan vettig filmkritik också i fortsättningen. I detta fall kunde det dock knappast ha varit fråga om någon riktigt farlig film, ty hade kritikerna målat ut den som sådan, hade det kanske resulterat i att filmen blivit en publiksuccé i stället.

Herr OHLON (kort genmäle): Herr talman! Gentemot herr Bengtson vill jag säga, att det inte alls är fråga om bidrag till dålig film. Det är fråga om en återbäring av en liten, liten del av filmskatten, så att svensk filmproduktion skall kunna hålla sig flytande. Om sedan resultatet blir god eller dålig film, kunna vi inte göra så mycket åt. Men i samma mån som filmproduktionen får ett bättre ekonomiskt underlag, bör man kunna räkna med en höjning av filmens kvalitet.

Herr SUNDELIN (kort genmäle): Herr talman! Herr Bengtson refererade ett uttalande jag gjorde i mitt föregående anförande, att jag ansåg det var förenat med mindre kostnader att framställa en

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

dålig film än en god film och tog det såsom förevändning för att säga, att jag väl då borde kunna vara med om att stödja endast den högklassiga filmen. Med anledning därav ber jag få erinra om att reservanternas förslag innebär, att just i nuvarande situation, när filmproduktionen är i ett så beträngt ekonomiskt läge, hela frågan om stöd åt filmen skall skjutas på framtiden. Vad jag menade med mitt yttrande var, att om vi över huvud taget skola ha någon utsikt att få fram svensk film och framför allt högklassig sådan, då måste nog i nuvarande läge staten vara med om att skapa de ekonomiska förutsättningarna härför.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Herr Sundelin undrade i sitt första anförande, hur reservanterna kunde veta eller misstänka, att detta stöd i avsevärd utsträckning skulle komma lågklassiga nöjesfilmer till godo. Är det inte så, herr Sundelin, att det tyvärr är notoriskt, att de i konstnärligt eller annat avseende svaga filmerna äro mest publikdragande? Kan man inte rent av i detta sammanhang åberopa satsen, att känd sak är så gott som vittnad.

Herr Ohlon har, synes det mig, en rätt originell uppfattning om hur skatt — i varje fall nöjesskatt — konstrueras i detta land. Han menade, att det förhållandet, att nöjesskatten vid ormtjuseri och svärdslukeri är lägre än vid exempelvis filmförevisning, skulle betyda, att statsmakterna anse dessa »konstnärliga» prestationer vara värdefullare än till exempel film. Jag hade inte trott, att det kunde vara så. Men är det på detta sätt, få väl herr Ohlon och jag till nästa år fundera på en motion, i vilken vi föreslå höjning av nöjesskatten vid ormtjuseri och svärdslukeri.

Herr Sjö Dahl tycks, så vitt jag har förstått det, ha förbisett, att reservanterna ha ett förslag till särskilt yttrande från utskottet och detta beträffande hela yttrandet. När vi alltså under punkt II i vår reservation hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall giva till känna vad utskottet anført, åsyfta vi

med de tre sista orden givetvis vad som anförts i reservanternas förslag till yttrande och inte i utskottets förslag.

Nu har herr Sjö Dahl sagt till mig under hand, att han skulle ha kunnat vara med på att rösta för punkterna II och III i reservationen — i varje fall punkt II, som avser hans motion — om vi inte i vårt förslag till utlåtande hade talat om kvalitetsbedömning av filmen i allmänhet. Det är möjligt, att han har rätt och att han från sitt utgångsläge inte kan rösta för bifall till våra punkter oförändrade. Jag vill i alla fall än en gång säga till honom, att när vi vilja, att riksdagen skall giva till känna vad utskottet anført, mena vi vad vi anført i *vårt* förslag till utskottsutlåtande.

Herr ENGLUND: Herr talman! Den här diskussionen ger en ganska beklämmande bild av den politiska debattens svårigheter att komma ut ur de rent ekonomiska katagorierna. Här stiga inte bara svenska genomsnittsmän, utan också gamla idealister upp och behandla detta problem med användande av ekonomiska kategorier såsom konsumtion, produktion och skatt utan att låta andra värdesynpunkter, som här ligga så oändligt nära, komma in i synfältet. Rikhaligheten av den litteratur, som behandlar filmens inflytande i olika hänseenden, ger ju annars alldeles särskilda förutsättningar för en bredare syn på detta problem. Social Årsbok — en förnämlig socialpolitisk publikation, som i sin redaktion också har ledamöter av denna kammare — har ägnat 1949 års bok åt ett studium av filmen.

Utredningen och propositionen äro ju visserligen inte alldeles opåverkade av sådana frågeställningar. Utredningen har sålunda ägnat en sida åt att bedöma vad den kallar kulturpolitiska aspekter på problemet och dessutom i ett stycke längre fram gått in på möjligheterna att värdera filmen och ändamålsenligheten av ett på kvalitet grundat stöd åt filmen, men synpunkterna äro inte särdeles imponerande.

Jag skall be att få läsa upp ett kort

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

stycke på s. 24. Där står: »Utsikten att de stora folklagens smak, åsikter och levnadsbehov skulle komma att via filmen uteslutande bearbetas genom utländska produkter och hämta sin näring ur de miljöer, föreställningar och intryck som de föra till torgs utan något komplement av svenska bilder och tankegångar är föga tilltalande. Svensk film är eller kan i likhet med svensk teater, svensk radio och svensk press vara ett utomordentligt instrument för att hålla vår svenska egenart levande.»

Ja, mina damer och herrar, är det verkligen en så skrämmande aspekt på detta problem att utländska filmer sådana som Mr Chips och Mrs Minniver skulle få påverka den svenska publiken utan att när det gäller inflytandet på svenska folkvärden och svenska folkseeder mötas av sådana filmer som äro särdeles karakteristiska för den svenska filmproduktionens egenart: den ryktbara pilsnerfilmen eller den »kvalitetsfilm» som hade titeln »Hets»? För min del måste jag säga, att jag med mycket stort jämnmod skulle bära en sådan olikformighet i anglosachsiskt och svenskt inflytande.

När utredningen sedan kommer till frågan om värderingen, utlåter sig utredningen på följande sätt: »Självfallet måste staten som stödgivare även i denna situation upprätthålla anspråken på en god filmstandard. En primär förutsättning för att dessa anspråk skola kunna tillgodoses är dock att filmproduktionen beredes sådana ekonomiska förutsättningar, att den inte blott kan fortleva utan även får vidgad möjlighet att ge nya krafter och nya idéer en chans att visa sin förmåga och lödighet. Staten skulle genom sin ekonomiska medverkan kunna ge ett verksamt bidrag till en sådan utveckling hän emot en standardhöjning. Men statsstödet bör då ges i den formen, att filmens konstnärliga frihet inte begränsas genom ett officiellt organs värderingar av vad som är eller inte är 'värdefull' film, vare sig detta organ skulle bedöma filmmanuskript och filmuppslag eller göra statspremierande urval bland färdiga filmer.»

Om jag koncentrerar ingressen och slutet i detta uttalande, finner jag med andra ord, att här faktiskt står att det är självklart att staten måste upprätthålla anspråken på en god filmstandard, men att det är lika självklart att staten vid utdelandet av sina understöd till filmproduktionen icke kan ta någon hänsyn till en sådan standard. Ordet logik användes i många olika sammanhang och i en allför vidsträckt betydelse, där det i själva verket är fråga om faktiska olikheter och inte logiska motsättningar. Men är det inte, herr talman, en logisk saltomortal som utredningen har gjort sig skyldig till på denna punkt?

Jag skall, herr talman, inte försöka ge ett referat av den värdefulla belysning av filmens sociala inflytande på medborgarna i ett land och dess stora betydelse som miljöfaktor, som ges framför allt i den inledande artikeln i den nämnda årsboken från Centralförbundet för socialt arbete. Detta inflytande är till sina detaljer inte i alla hänseenden klarlagt. Vi veta till övermått, att filmen i hög grad bestämmer moderiktningar, vi veta att den föranleder benägenhet att söka passiva nöjen i stället för aktiva. Det är ett mycket plausibelt antagande, att den främjar personliga önskedrömmar på bekostnad av realitetssynen hos de flitiga biobesökarna. Vi äro däremot, på andra punkter ovissa om graden av fillmens inflytande på beteendemönstret när man har högre barriärer att hoppa över, såsom när det gäller kriminaliteten. Det står alltjämt strid om sistnämnda inflytande. Och liksom vi i allmänhet sakna erfarenhet om orsakssammanhangen bakom kriminaliteten — ungdomskriminaliteten t. ex. — och en på sådana orsaksundersökningar grundad kännedom om behandlingsmetoderna, äro vi alltså i det stycket ovissa om filmens inflytande.

Men om där således finnes ovisshet i bredd med visshet beträffande filmens inflytande, tror jag att man med stor säkerhet kan formulera den satsen, att filmen kunde bli en folkuppfostrare utan like. Den film vi få se i Sverige är inte en sådan uppfostrare. Erfarenheterna från ingreppen i andra länder visa, att

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

staten genom sitt handlande i hög grad kan bestämma, huruvida filmen skall vara en sådan folkuppfostrare eller inte, men att det med tämligen stor säkerhet kan sägas, att om staten väljer att ge sitt stöd åt filmen i den form som föreslagits i utredningen och i propositionen, kommer det inte att vara ägnat att pressa den svenska filmproduktionen i en sådan riktning, att den kommer närmare positionen som en sådan folkuppfostrare.

Det är från dessa utgångspunkter, herr talman, jag tror att det är angeläget att riksdagen visar sig ha något sinne för de stora problem som dölja sig bakom propositionen och att riksdagen icke nu beslutar ett bidrag, utan hänvisar detta problem till ny utredning.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Nu har också herr Englund sällat sig till reservanterna och yrkar avslag på utskottets hemställan samt hoppas på en ny utredning och ett nytt förslag.

Jag vill säga både herr Englund och reservanterna att jag principiellt intar samma ståndpunkt som de i det fallet, att man helst skulle vilja ha en kvalitetsbedömning för att ge stöd åt svensk film. Det är min principiella inställning, och den har jag givit uttryck åt i olika sammanhang, men det är för närvarande inte praktisk politik att driva den linjen, ty svensk film behöver stöd i morgon, för att inte kvaliteten ytterligare skall sjunka.

Resultatet av att riksdagen skulle besluta i enlighet med reservanternas förslag är, att vi skulle få flera Åsa—Nissefilmer. Det är på dem, som producenterna kunna räkna med att få sina pengar tillbaka, och de våga inte ge sig på produktion av filmer, som syfta något högre och kanske något djupare. Det blir det praktiska resultatet, och det vill jag inte vara med om. Jag säger att det är bättre att ta vad man kan få. Sedan får man rätta till förhållandena, om det, såsom det antyts här, inte skulle gå att med denna metod av statligt stöd höja den svenska filmproduktionen. Jag är

också litet skeptisk i det fallet, men då får man vidtaga nödiga åtgärder. Dagens läge kräver att svensk film får stöd, om inte kvaliteten ytterligare skall sjunka.

Det är detta påpekande, herr talman, jag vill göra för kammarens ledamöter.

Sedan ber jag, medan jag har ordet, att få rätta till ett felaktigt formulerat yrkande, som jag ställde i mitt första anförande. Jag yrkar sålunda först bifall till punkten I i utskottets utlåtande. I fråga om punkten IV i utskottets utlåtande yrkar jag bifall till den reservation, som jag har avgivit till utskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Söderquist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 162 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Söderquist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

Punkten II.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Åberönda vad jag förut anfört ber jag att få yrka bifall till motionerna 440 i första kammaren och 513 i andra kammaren.

Dessa motioner avse ju uteslutande en förutsättningslös utredning rörande möjligheterna att utsträcka det statliga filmstödet till kortfilmen. Utskottsmajoriteten har varit mycket välvillig häremot men anser sig inte vilja för närvarande påkalla ny utredning. Det förslag, som föreligger, är från 1942 och är tillräckligt gammalt för att man skall kunna påkalla en förnyad utredning.

Jag skulle vilja vädja till reservanterna, som ha tillstyrkt min och herr Edbergs motion, att nu biträda detta yrkande ifrån min sida med fränfallande av vad som är anknutet till deras yrkande i punkt II, som nu efter vad som beslutats rörande punkt I knappast har någon relevans.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till motionerna 440 i första kammaren och 513 i andra kammaren.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Sedan detta yrkande ställts av herr Sjödahl, ber jag att få förena mig med honom.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sjödahl begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 162 punkten II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifallas de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr Sundelin begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 47;

Nej — 62.

Därjämte hade 21 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten III.

Herr SÖDERQUIST: Jag ber att få yrka bifall till den under punkten III av mig m. fl. avgivna reservationen.

Jag vill särskilt framhålla, att då det i reservationen hemställles, att riksdagen skall »giva till känna vad utskottet anfört», avses givetvis vad som anförts i reservationen och icke i utskottsmajoritetens utlåtande.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt

samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Söderquist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Söderquist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 162 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Söderquist m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten IV.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig avgivna reservationen.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gustaf Karlsson vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Ang. stöd åt svensk filmproduktion.

Herr Karlsson, Gustaf, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 162 punkten IV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gustaf Karlsson vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten V.

Utskottets hemställan bifölls.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordning) m. m., i vad propositionen avser medelsanvisning till kontrollstyrelsen;

nr 309, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom;

nr 316, i anledning av väckta motioner om framläggande för 1952 års riksdag av förslag till lösning av skärgårdens kommunikationsfrågor;

nr 317, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse an-

gående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning m. m.; samt

nr 322, i anledning av väckt motion om anslag för budgetåret 1951/52 till utbildningskurs för sysselsättnings- och arbetsterapeuter.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 320, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om godkännande av mellan Sverige och Ungern träffad uppgörelse rörande ersättning för svenska privata ekonomiska intressen.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 336, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vägtrafikförordning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 337, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 338, angående ändring i apoteksvarustadgan; och

nr 339, angående åtgärder mot missförhållanden vid slakt av renar m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammararens sammanträde avslutades kl. 13.17 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Torsdagen den 31 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollet för den 25 in-
nevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 305, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 328, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande dels anslag till Hästavelns befrämjande, dels statens lånefond för hästavelns befrämjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 329, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användningen av hästexportberedningens vinstmedel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 330, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till lägre lantbruksundervisning m. m. för budgetåret 1951/52 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 331, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt jämte i ämnet väckt motion;

nr 332, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utlämnande av stödlån till jordbrukare jämte i ämnet väckta motioner;

nr 333, med anledning av väckta motioner om en allsidig utredning av trädgårdsodlingens problem;

nr 334, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till markförvärv m. m. för en försöksgård vid Röbbäcksdalen i Västerbottens län jämte i ämnet väckta motioner;

nr 335, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner;

nr 340, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m. jämte i ämnet väckta motioner, m. m.;

nr 345, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.; och

nr 346, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte i ämnet väckt motion, m. m.;

nr 342, i anledning av väckta motioner angående ersättning åt ledamot av allmänt kyrkomöte;

nr 343, angående regleringen för budgetåret 1951/52 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte i ämnet väckt motion; samt

nr 344, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1951/52, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet ZETTERBERG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Stens interpellation angående det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens medgivande framställd interpellation har herr Sten frågat mig, vilka motiv och överväganden som ligga till grund för beslutet angående det s. k. femte exemplaret.

Innan jag närmare ingår på denna fråga, vill jag i korthet omtala vad saken gäller. Sedan gammalt har allt tryck, som framställes vid tryckerier i vårt land, utom det rena accidenstrycket, samlats för vetenskapligt ändamål i kungl. biblioteket i Stockholm samt universitetsbiblioteken i Uppsala och Lund. Dessutom är det föreskrivet att tryckerierna skola lämna ytterligare ett exemplar av allt tryck, det s. k. granskningsexemplaret, till justitieministern eller dennes ombud för att möjliggöra den lagstadgade granskningen av att tryckfrihetsförordningens bestämmelser efterlevas. Sedan denna granskning utförts, har detta exemplar efter år 1921 brukat, med vissa undantag, lämnas till Göteborgs stadsbibliotek. I den nya tryckfrihetsförordningen blev det emellertid bestämt att tryckerierna skulle vara skyldiga att lämna biblioteksexemplar direkt till Göteborgs stadsbibliotek på samma sätt som till kungl. biblioteket och universitetsbiblioteken. Härigenom blev alltså från ingången av år 1950, då den nya tryckfrihetsförordningen trädde i kraft, granskningsexemplaret över, och fråga uppkom, var detta skulle slutligen placeras. I anledning av en motion av herr Holmbäck vid 1948 års riksdag i samband med behandlingen av den nya tryckfrihetsförordningen begärde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t att frågan om överlämnande av detta exemplar till norrländskt bibliotek skulle utredas.

Det nu fattade beslutet i denna fråga

har föregåtts av utredning inom ecklesiastikdepartementet och ingående överväganden inom regeringen. Ecklesiastikministern har fått mottaga ett flertal uppvaktningar från de närmast intresserade norrlandsstäderna, och i de handlingar i ärendet, till vilka regeringen haft tillgång vid sitt ställningstagande, torde praktiskt taget alla synpunkter av någon betydelse varit redovisade. Därtill kommer den årslånga offentliga debatt, som föregått beslutet. Valet stod i sista omgången mellan städerna Härnösand, Umeå och Östersund, av vilka icke någon kunde anses såsom självskriven att erhålla det femte exemplaret. Vid det slutliga ställningstagandet ha mot varandra vägt en rad faktorer, såsom lokalförhållanden, nuvarande bokbestånd i befintliga bibliotek och samlingar, högre utbildningsanstalter och kulturella institutioner i respektive städer, ekonomiska och kommunala förutsättningar, befolkningsunderlag, geografiska förhållanden och kommunikationer samt icke minst hänsyn till de norrländska kulturfrågornas speciella problem. Vid denna avvägning framstodo slutligen de skäl, som tala till förmån för Umeå, såsom tyngst vägande.

Herr STEN: Herr talman! Även om interpellationssvaret inte är så utförligt och uttömmande — och kanske inte kan vara det så här i elfte timman och femtiononde minuten — framför jag mitt uppriktiga tack för detsamma till justitieministern. Jag tackar även för att han haft älskvärdheten att redan i går eftermiddag låta mig ta del av svaret. Trots att jag alltså haft vissa möjligheter att bli utförlig skall jag inte missbruka min ställning som interpellant utan inskränka mig till några reflexioner.

Det var naturligtvis inte min avsikt att på något sätt grumla tillfredsställelsen över att det femte exemplaret destinerats till Norrland. Jag var närvarande i fjol, då justitieministern utlovade detta på Norrlandsmässan, och jag vet vilken glädje meddelandet väckte. Inte heller förhåller det sig som en umeåtidning rubricerade telegrammet om interpellation

Ang. det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter.

tionen, att »Hemming Sten har svårt att svälja förtreten». Min utgångspunkt är inte någon lokalpatriotism, utan det norrländska intresse och den norrländska överblick som jag på grund av mitt arbetes art under en lång följd av år inte har kunnat undgå att få. När det gäller ortsintressen och länsintressen överlämnar jag med fullt förtroende åt mina kamrater här i riksdagen från de olika norrländska bygderna att föra talar i förekommande fall.

I mitt norrländska intresse ingår en mycket stor respekt för Västerbotten, och jag unnar Umeå all på naturliga förutsättningar grundad framgång. Ett enda litet personligt vittnesbörd kanske jag dock får skjuta in. Om justitieministern hade varit i tillfälle att tränga in i Norrlands historia och dess förhållanden, vilket jag förstår att han gjort exempelvis beträffande Bohuslän, skulle han ha kommit underfund med att det kanske är någon skillnad mellan Norrlands smålänningar, västerbottningarna, med deras obestridda förtjänster i fråga om jordbruk och småföretagsamhet, och Norrlands islänningar, jämtarna, med deras sedan lång tid tillbaka erkända rangplats i fråga om kulturella intressen. Umeå har, som framgår av slutet av interpellationssvaret, åtskilliga institutioner som kunna betjäna sig av ett storbibliotek, men i Jämtland har det varit vanligt att en kulturell institution har varit en vallfartsort för intresserade ur alla samhällsklasser.

Den rent sakliga uppfattning, som jag hyser i denna fråga, har framgått av en ganska utförlig tidningsartikel, som i sammandrag innehöll, att Norrland icke har någon självskrivnen centralort, att en central norrländsk institution bör förläggas till den ort, som i det särskilda fallet är den lämpligaste, och att man i detta fall efter att ha tillämpat »uteslutningsmetoden» på övre och nedre Norrland borde ha kommit fram till mellersta Norrland, närmare bestämt Härnösand eller Östersund. Man kan inte komma ifrån att Norrbottens och Västerbottens län utgöra övre Norrland. Umeå ligger ju i ett av de svenska landskap som ha

gemensam gräns med Finland. I uttalanden efter beslutet, även av västerbottningar, bl. a. av vår värderade kammarkamrat doktor Lundgren, som ju är en framstående umeit, har det direkt eller indirekt betonats vilket värde detta beslut har för övre Norrland. För mig framstod det som angeläget att man skulle komma fram till en förläggningssort så belägen, att *hela* Norrland kunde ha fått nytta av institutionen.

Sedan umeåtrakten har erhållit den centrala norrländska jordbruksforskningsanstalten, som ju riksdagen fattade beslut om här om året och som vi även nyligen under denna riksdag sysslade med, hade det varit lyckligast både ur sakliga och psykologiska synpunkter, om man här valt t. ex. Östersund. Denna stad har onekligen gjort mest själv på det här området och har det ojämförligt största biblioteket — det har ju framgått av de föreliggande siffrorna att det finns lika mycket böcker i Jämtlands bibliotek som i motsvarande bibliotek i Luleå, Umeå, Härnösand och Sundsvall tillsammans. Om sedan Sollefteå eller Härnösand, som numera, då flera tåg skickas över ostkustbanan, fått bättre kommunikationer, hade kunnat se fram mot att få det norrländska rikssjukhuset, hade man så att säga fördelat belåtenheten med att vara innesluten i statsmakternas välvilja och åstadkommit en ädel tävlan på jämlik fot mellan olika län och orter att tillsammans fylla det behov av centrala institutioner för Norrlands ekonomiska, kulturella och sociala liv, som otvivelaktigt förefinnes. Övre Norrland kan icke ensamt bära upp sådana institutioner, och de eventuella planerna att på konstlad väg skapa en norrländsk centralort utanför det centrala Norrland, som inte torde ha föresvävat regeringen men som tydligen finnas i Umeå, äro och förbli dömda att misslyckas.

Man får komma ihåg, om man har någon kännedom om Västerbotten, att Umeå endast på papperet är en centralort i sitt län och att både norra länsdelen och lappmarken sorgfälligt värna sin autonomi inom Västerbottens län. I Norrland är Umeå ingalunda centralt be-

Ang. det femte biblioteksexemplaret av tryckta skrifter.

läget — framför allt inte med hänsyn till befolkningen — och för övrigt inte heller i övre Norrland. Det skulle snarast vara Boden, som har järnvägar åt alla fyra håll inom de två nordligaste länen.

Jag skall inte ingå på de kombinationer som äro tänkbara mellan storbibliotek och högskola. En lärarhögskola kan naturligtvis förläggas till Umeå, men varje annan tänkbar utbildningsanstalt på detta stadium, förlagd till Norrland, förknippas i tankarna med andra orter.

Dessbättre får man nu det intrycket att beslutet på det håll, där man självfallet har svårt att förstå detsamma, inte tycks föranleda att man »tappar sugen», utan att man fortsätter strävandena med egna krafter. Den stora donation för liknande ändamål, som nu också gått till femte exemplarets destinationsort, bör väcka ansvarskänslan på andra sådana håll, att man inom sina respektive verksamhetsfält, alltså närmast i mellersta Norrland, bör vara med om ett liknande kulturellt uppbyggnadsarbete.

Ty vi få aldrig förglömma, att våra samfällda ekonomiska och sociala strävanden i olika norrlandsfrågor, utöver tillgodoseendet av människornas behov av materiell trygghet, ytterst gå ut på att rätt förvalta och förkovra det andliga och kulturella arv, som Norrland och norrlänningarna skapat i gångna generationer — inte minst på de områden, där justitieministern och riksdagen varit sysselsatta under denna session — och som utgör en oemstlig del av den nationella gemenskapen.

Herr PÅLSSON: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att på något sätt kvälja dom i det avgörande, som regeringen här fattat. Jag ville emellertid bereda mig själv tillfälle att få instämma i herr Stens yttrande, som jag till alla delar vill vitsorda såsom riktigt.

Jag respekterar till fullo de sakskalet, som kunna ha legat bakom regeringens beslut, även om vi givetvis i Jämtland känna oss litet ledsna och besvikna.

Vad jag utöver herr Stens anförande

skulle vilja säga i det här sammanhanget och mot bakgrunden av vad han sade är, att det har förefallit under senare år som om riksdagen och regeringen trodde sig gagna norrlandsintressena bäst genom att placera norrlandsinstitutionerna så långt norrut som det över huvud taget är möjligt. Jag tror att herr Stens resonemang om lämpligheten av en fördelning är riktigt. Jag hoppas att den tendens, som hittills funnits, att placera alla norrlandsinstitutioner längst uppe i norr inte skall resultera i att regeringen och riksdagen i fortsättningen tillämpa samma princip vid sina beslut i fråga om norrlandsinstitutionerna.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets memorial nr 178, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets memorial nr 179, angående statsregleringen för budgetåret 1951/52.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14 och 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 323, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51;

nr 324, angående statsregleringen för budgetåret 1951/52; och

nr 325, med överlämnande av riksstaten för budgetåret 1951/52.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN yttrade: Efter samråd med andra kammarens talman får jag tillkännagiva att riksdagens höstsession kommer att taga sin början tisdagen den 16 oktober, då kamrarna komma att kallas till sammanträde kl. 2 e. m.

Kallelser komma att utfärdas genom sedvanlig annonsering i dagspressen och genom tillkännagivande i radio.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 11.22 förmiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.